

På jagt efter kroppen i friluftslivet: Stilhed og stemninger eller eventyr og sensationer?

Søren Andkjær

Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet, Odense

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org/articles/andkjaer/andkjaer100606.html
(ISSN 1652-7224), 2010-06-06

Copyright © Søren Andkjær 2010. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Friluftsliv – det har en mystisk lockelse, som kanske inte växer fram ut själva ordet, som för denne redaktör dessvärre snarast frambringar associationer av hurtfrisk äppelkindad fältbiologism, utan som snarare härrör ur oftast outtalade konnotationer av djupare samhörighet med den naturhistoriska processen, sökandet efter ett oförstört naturtillstånd. Men det är kanske snarare filosofi än naturhistoria och biologi som kan ge förklaringen till den typen av associationer. Flera filosofer har med stor framgång tagit utgångspunkt i ett tänkt naturtillstånd för att utveckla tankar om och förståelse av sin samtid: hos Hobbes och Locke spelar naturligtvis naturtillståndet en framträdande roll, men också John Rawls' välkända "veil of ignorance" är ett slags stiliserat naturtillstånd, och senare har David Gauthier med sin nytolkning av Hobbes varit inne på samma väg. Men mest känd är kanske ändå Jean Jacques Rousseau, som aktivt och provokativt förde fram naturtillståndet som ett eftersträvansvärt alternativ till det samhälle han själv befann sig i.

Ur detta närmast paradisiska tillstånd utvecklade människan enligt Rousseau genom okontrollerad kulturell och materiell tillväxt ett samhälle präglad av girighet och konkurrens, fåfänga och ojämlikhet. Den sista spiken, så att säga, var införandet av privat äganderätt. "L'homme est né libre, et partout il est dans les fers" – människan föds fri och överallt är hon i bojar. Så inledde Rousseau sin berömda *Du Contrat Social*, där han försökte lösa de moraliska och sociala problem som blivit en följd av samhällsutvecklingen. En social pakt, slutet mellan samhällsmedborgarna, blev lösningen för Rousseau, som inte trodde på en återgång till naturtillståndet. Men hans motståndare, inte minst Voltaire, pådyvlade honom den uppfattningen, och det har för många blivit det bestående eftermälet, och ett kraftfullt, närmast axiomatiskt motgift till ett samhälle som, vid olika tillfällen i historien och av skilda tankeströmningar, uppfattats som naturvidrigt och människofientligt. Det är knappast rimligt att hävda att dagens friluftslivsförespråkare letar efter ett nytt och bättre samhälle bortom civilisationens hank och stör, men ändå, menar Søren Andkjær i sin artikel om kroppen i friluftslivet, representerar friluftslivet på ett plan sökandet efter de svängda linjerna bortom disciplinerings rätlinjiga levnadsmönster. Andkjær, som häromåret disputerade på en avhandling om unga dansars deltagande i friluftslivet sett i ett kulturellt perspektiv, bygger sin analys på ett inträngande intervju-material med olika slags friluftslivsutövare från Danmark och Nya Zeeland, och han visar att friluftslivets potential av motkultur och samhällskritik håller på att neutraliseras av samhällets generella och dominerande normer och värden.

Friluftsliv handler om menneskelig aktivitet og bevægelse i landskaber som kan opleves eller karakteriseres som natur. Som sådan er kroppen en central og aktiv del af friluftslivet og det er vanskeligt at forestille sig friluftsliv uden krop.

Ikke desto mindre kan det undre at der tales eller skrives så lidt om kroppen i forbindelse med friluftsliv. Sammenlignet med litteratur eller undervisningsbøger om fx. gymnastik og dans synes kroppen påfaldende fraværende i tilsvarende bøger om friluftsliv (Tordsson 1993; Mytting 1999; Brügge 1999 ; Ravn 2001).

Beskrivelser af kropslige erfaringer i friluftsliv bliver tilsyneladende i udstrakt grad overskygget dels af tekniske anvisninger og dels af værdimæssige eller ideologiske diskussioner. De tekniske anvisninger handler ofte om det udstyr man skal eller bør anvende i praksis og fokuserer ofte på det sikkerhedsmæssige aspekt – hvordan man undgår skader eller ulykker i friluftslivet. De værdimæssige eller ideologiske diskussioner har ofte til hensigt at legitimere praksis i en pædagogisk kontekst.

Hensigten med denne artikel er at undersøge hvor kroppen er henne i friluftslivet og hvilke former for kropslighed eller kropslige oplevelser forskellige former for friluftsliv opfordrer til.

Først et historisk perspektiv.

Et historisk perspektiv

Eichberg og Jespersens fremstilling (Eichberg 2001) af friluftslivets historiske udvikling tager udgangspunkt i en kropskulturel synsvinkel, hvor krop, bevægelse og idræt er en central og basal del af samfundets udvikling. Friluftsliv ses i denne sammenhæng som en kropslig måde at forholde sig til natur og landskaber på. Friluftsliv sættes i sammenhæng med en søgen efter naturlighed eller frihed og er dermed samtidigt en potentiel protest mod ensretning og standardisering af aktiviteter og omgangsformer, mennesker og landskaber. Set på denne måde repræsenterer friluftsliv en søgen mod det ”naturlige”, som ofte opfattes kaotisk og uforudsigeligt.

Et vigtigt tema i forestillingen om de grønne bølger er derfor disciplinering vs. kaos – symboliseret ved de rette overfor de krumme linjer i landskabet. Naturen repræsenterer det vilde, kaotiske og uforudsigelige – de krumme linjer. Med kulturen kommer en disciplinering og standardisering af rummet, mennesket og kroppene – de rette linjer.

Friluftslivets historiske udvikling i Danmark fremstilles som forløbende i tre ”grønne bølger” og er udtryk for en udvikling, der billedligt kan opfattes som bølgebevægelser. Hver grøn bølge repræsenterer en opblomstring af friluftslivet med øget interesse for kropslige aktiviteter i naturen såvel som for naturen i sig selv. Til hver grøn bølge er knyttet et særligt natursyn og nye former for relationer til natur og landskaber.

Hver grøn bølge repræsenterer en periode med øget interesse for – og søgen efter – naturen forstået som det vilde og uforudsigelige set i datidens kontekst. Efter denne periode ses en nedgang i interessen for natur og landskaber. Man kan fortolke det sådan, at de oprørske tendenser bliver indfanget i organisationer eller strukturer, hvorved deres element eller potentiale af oprør og modstand forsvinder.

Den første grønne bølge, som introduceres fra slutningen af 1700-tallet, retter sig imod datidens disciplinering af mennesket i både opdragelse og kropskulturelle aktiviteter (Korsgaard 1997 ; Eichberg 2005) og introducerer nye måder at opleve landskabet som en del af et overordnet nationalromantisk livssyn.

I den anden grønne bølge, som menes at starte i slutningen af 1800-tallet, handler det i højere grad om at se friluftslivet som en mulighed for at komme væk fra det civiliserede og kulturelle repræsenteret ved byen og industrialiseringen. Naturen bliver kædet sammen med sundhed og idealet bliver den sunde krop som er veltrænet – og disciplineret – i fx. svømning og udendørsaktivitet. Naturen anvendes således i udstrakt grad som argument for sundhed (Sadolin 1906; Jespersen 1921).

I den tredje grønne bølge startende fra omkring 1970 bliver det lidt mere kompliceret, idet friluftslivet synes at have flere udtryk og betydninger og vanskeligt kan samles i en bølge med et samlet natursyn. Spørgsmålet er om det i det hele taget er rimeligt at tale om en bølge eller der måske i højere grad er tale om en række projekter eller tematikker, sådan som Tordsson fremstiller det i forhold til udviklingen af friluftsliv i Norge (Tordsson 2003).

Menneskets forhold til naturmiljøet og forestillingen om en økologisk sammenhæng i naturen synes at være en central diskurs indenfor friluftslivet i perioden fra 1970 og frem. Friluftsliv ses i en pædagogisk kontekst som en måde – praktisk og kropsligt – at tematisere og bevidstgøre om miljømæssige forhold. Samtidigt sker der en radikal institutionalisering af friluftslivet med stadigt flere institutioner, både i statsligt regi, på markedet og i det civile samfund, som tilbyder aktiviteter og produkter i relation til friluftsliv (Andkjær 2003; Bentsen 2009).

Friluftsliv i Danmark idag

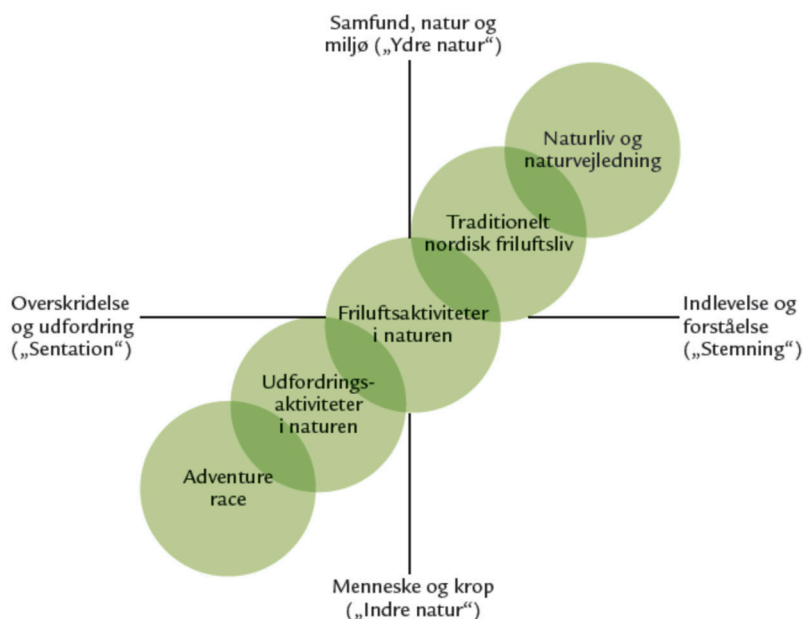
Friluftsliv i Danmark i dag rummer flere kulturer og kan karakteriseres som en mangfoldighed af udtryk og betydninger (Andkjær 2008). Indenfor det pædagogisk organiserede friluftsliv synes der at være en orientering enten mod den ydre natur og de miljøpolitiske forhold eller mod den indre natur forstået som krop og træning (jvf. fig 1). Samtidigt, hvis man anlægger et deltagerperspektiv, synes der at være en fascination enten af det stemningsfulde i naturen eller af sensationen forstået som oplevelsen af udfordring eller grænseoverskridelse (jvf. fig 1).

Kroppen er naturligvis aktiv både når det handler om at opleve stemningerne i den ydre natur, fx. skoven eller fjeldet, og når det handler om udfordringer og kropslig træning i naturlige landskaber. Der er imidlertid stor forskel på karakteren af og den betydning som tillægges den kropslige oplevelse.

For at komme tæt på kroppen og nærme sig den kropslige oplevelse i friluftslivet er det relevant at være konkret, hvorfor konkrete empiriske eksempler i det følgende vil blive præsenteret og diskuteret¹. Alle eksempler stammer fra friluftspraksis indenfor forskellige

¹ Det konkrete handler her om empiriske eksempler med citater fra interviews omhandlende erfaringer og holdninger med praktisk friluftsliv. Det betyder at der er tale om tanker og forståelser – og dermed sprogligt bearbejdede erfaringer – om kropslige oplevelser i friluftsliv.

settings i friluftsliv²: enkelt friluftsliv og adventure i Danmark samt outdoor education i New Zealand.

Figur 1 Kategorier i moderne friluftsliv. Modellen (Andkjær 2005) viser 5 fremtrædende kategorier eller retninger i moderne friluftsliv i Danmark spændt op mellem på den ene side (den vertikale akse) den pædagogiske begrundelse og legitimering (ydre vs indre natur, kulturkritik vs kulturoptimisme) og på den anden side (den horisontale akse) motivationen og attraktionen det fra deltagerens perspektiv (stemning vs sensation, overskridelse vs indlevelse).

Argumenterne for at inddrage netop disse settings er at de dels repræsenterer en velkendt polaritet i dansk friluftsliv (Fisker 2005; Andkjær 2008) (jvf. fig 1) og dels inddrager og repræsenterer et internationalt perspektiv.

Polariteten, som naturligtvis er udtryk for en kraftig forenkling af virkeligheden, kan ses som forskellen eller modsætningen mellem på den ene side det enkle friluftsliv med fokus på tiden, turen og den gode oplevelse i naturen og på den anden side adventure som en nyere trend i dansk friluftsliv med fokus på action, udfordring og grænseoverskridende oplevelser i mere eller mindre naturlige landskaber.

Outdoor education i New Zealand ses som repræsentant for ”friluftsliv” i den engelsktalende del af verden. Det internationale og komparative perspektiv er vigtigt når det handler om at få forståelse for og måske inspiration fra andre kulturer samt ikke mindst i forhold til at forstå egen kultur og stille spørgsmål ved det tilsyneladende selvfølgelige (Møller 1997; Ehn 2006).

2 Empirien er taget hentet fra ph.d. projekt Andkjær 2008. Der er her arbejdet med casestudys (Flyvbjerg 1993, 2001; Maaløe 1996) med interviews, observation og dokumentstudie fra udvalgte cases indenfor de to settings. Empirien er analyseret med inspiration fra den svenske etnologiske kulturanalyse (Ehn & Löfgren 2006), konfigurationsanalysen (Eichberg 2001) og den reflekseive kulturanalyse (Møller 1999). Materialet i denne artikel er imidlertid nybearbejdet med særligt fokus på kroppen og kropslige oplevelser i friluftsliv.

Intentionen eller ambitionen er at eksemplerne og diskussionen kan give refleksioner og materiale til en fornyet forståelse af kroppens position og betydning i friluftsliv.

Kroppen i det enkle friluftsliv

M: Det at gå ud og føle, at man er... når man ligger inde i teltet om aftenen, og man føler, at ens krop er blevet brugt, og man bare falder i søvn med det samme, det er egentlig utroligt rart.

K: ja det er rigtigt.

(HNIE,e)³

M: Det er både sundere rent fysisk, det at du kommer ud at røre din krop og får mange flere muskler... og så er der også det psykiske.

Interviewer: Hvordan det?

M: De kommer ud at opleve noget... få en dejlig fornemmelse i hovedet, du er ikke så tung...

M: Man kan faktisk gå og tænke meget, når man sådan... vandrer og der er helt stille og sådan noget...

Interviewer: Er det sundt?

M: Det ved jeg ikke, men det er dejligt!

(HNIE,e)

Kombinationen af at være ude i den friske luft og bruge kroppen fysisk har tilsyneladende en stor attraktionsværdi i det enkle friluftsliv.

Selvom der oftest ikke er stærkt fokus på de fysiske kropslige strabadser i det enkle friluftsliv og man ideelt set taler om overskudsliv og positive oplevelser i naturen er det tydeligt at den fysiske aktivitet i udendørsmiljøet giver deltagerne stor fysisk og psykisk tilfredsstillelse. Den kropslige oplevelse af at have brugt kroppen og være træt, måske på en ny måde, er central og ses også fra underviserside som et vigtigt element i friluftsliv.

K: Jeg synes også, det er fedt at tage på en tur og man tonser af sted, og det er så hårdt, men det er stadigvæk et flot sted og det er så hårdt, og så kommer man frem, og så er man der, og så har man bare knoklet hele dagen for at komme derhen, så det er fedt og så sidde at slappe af, ellers så synes jeg, at hvis man har knoklet en hel dag f.eks. i en kajak, altså det er godt nok ikke så hårdt mere, altså, hvis man virkelig har arbejdet for at komme frem, når man så kommer frem, så er det hele bare 10 gange bedre, bålet det er 10 gange flottere, og alt det omkring, det er 10 gange bedre, fordi man er simpelthen så træt, og man er endelig kommet frem, hvor man har presset sig selv for at skulle komme videre, det er også dét, jeg synes, der er fedt ved altså, at

3 Forkortelsen refererer til den aktuelle case og "e" indikerer at det er elever der taler. "I" indikerer at det er en lærer eller underviser. "M" betyder mand, "K" betyder kvinde.

man kan bruge naturen til at udfordre sig selv, det er fedt at gå en søndagstur, synes jeg, men jeg synes også det er rigtigt fedt at... tage ud og tonse rundt i naturen.

M: Maden den smager også lidt bedre... Den mad man laver ude.

K: Ja. Man er meget mere sulten.

(HIS,e)

I det enkle friluftsliv er målet ikke at nedbryde deltageres personlige grænser eller gennemføre ekstreme aktiviteter. Alligevel er de fysiske udfordringer ofte store og det er tydeligvis de situationer deltagerne husker og det er de situationer som tillægges betydning. Måske er det en særlig pointe i det enkle friluftsliv at fokus ikke er på den hårde fysiske belastning, men at den alligevel opstår mere eller mindre naturligt eller spontant som et resultat af turen, vejret, deltagerne eller ...?

Krop og renhed

M: Ja – du er vel et eller andet sted renere når du bruger dig selv...

Interviewer: Så det er sundt for kroppen at bevæge sig og gøre de her ting?

M: Det tror jeg også... der er også det der med, at ens tallerken ikke altid er evig ren... og sådan noget, jeg har også hørt om en undersøgelse, hvor de havde fundet ud af, at børnene – der boede i byen – som altid havde rene ting, og ikke inhalerede så meget støv og sådan noget, de fik mere støvallergi end folk der boede på landet og sov på halmlofter og sådan noget, hvor man bare nærmest fik sodet sine lunger til i støv og små fluer og sådan noget.

Interviewer: Så du mener altså, man skal have en portion skidt, og at det er godt for én at få det?

M: Ja... at kroppen ikke bare... at det ikke er helt nyt for kroppen, når det så sker en gang imellem...

(GIE,e)

Det at være aktiv ude synes at have en relation til et begreb om sundhed og der er tydeligvis en forestilling om en form for kropslig renhed som forbindes med natur og friluftsliv. Den form for "urenhed" man pådrager sig ved at være ude er tydeligvis, ifølge deltageres opfattelse, af en helt anden karakter end den der findes i byen og kulturmiljøet, og forestillingen er, at man ved at opholde sig i naturen og dyrke friluftsliv bliver rensset og dermed bliver sundere. Dette perspektiv eller denne forestilling er interessant og kan måske forklares med Mary Douglas forståelse af renhed og urenhed i relation til orden og uorden. Urenhed repræsenterer ifølge denne forståelse noget som ikke er på sin rette plads (Douglas 1966, 1994)

Ro og stilhed

M: Ja men det gør det, altså det er jo klart, jeg synes, at... at når man færdes derude, og bruger nogle kræfter og får røde kinder, og får frisk luft i lungerne, det har en masse med sundhed at gøre, det gør man der ude, så det er ikke, fordi man skal ud og tonse til en træning, men bare det at være på tur, ja men så bruger man sin krop, og det

er sundt og man får frisk luft, og man... jeg tror også, det er mentalt sundt, det giver ro omkring én, når man også lige for lov til at sætte sig lidt med sin tår kaffe og nyde solnedgangen, for så sker der noget, jeg synes, for mig er det sundhed også – indbegrebet af sundhed måske endda.

(HNE,l)

De fysiske anstrengelser er ikke altid så store i friluftslivet og det er tydeligvis et (pædagogisk) mål at deltagerne skal opleve en form for ro i kraft af turen og tiden, som er vigtige elementer i det enkle friluftsliv. Dette står imidlertid i nogen grad i modsætning til deltageres, de unge menneskers, intentioner og ønsker:

K: Jeg synes det er fedest, hvis der er nogen udfordringer... der gør det mere spændende, jeg kan godt sidde og kigge, men det er ikke noget, jeg ser sådan noget vildt spændende i altså... så vil jeg hellere ud at sejle kajak eller... gå eller... cykle eller... sejle i kano og kigge på nogen andre slags dyr end dem herhjemme og sådan noget ... jeg synes ikke, det er fedt at sidde at kigge på fugle og sådan noget, men altså, hvis man får lov til at holde en krokodille og .. fange piratfisk og sådan noget, så synes jeg det er fedt... men det er måske også fordi det er anderledes dér end... jeg synes ikke, der er så meget her der...

K: Jeg kan også bedst lide, når man kommer ud at røre sig lidt, og måske prøver nogen grænser af... og... i stedet for bare at sidde stille, altså selvfølgelig kan det være flot at sidde og nyde en solnedgang og sådan, men også fordi jeg godt kan lide sport, så synes jeg også det er sjovt at røre sig...

(GIE,e)

Det er tydeligt at der er forskel i perspektiv i forhold til hvilke kvaliteter i friluftslivet man prioriterer – det rolige og stemningsfulde vs. det aktive og udfordrende

I det hele taget virker det som om der er et dilemma i det enkle friluftsliv hvor litteraturen og ideologien – og underviserne – foreskriver en vægtning af det rolige, stemningsfulde og holdningsbetonede, refleksive, men hvor et flertal af de unge mennesker giver udtryk for at de søger fysisk udfoldelse og kropslige såvel som mentale udfordringer.

Det virker imidlertid samtidigt som om det enkle friluftsliv ofte kan rumme disse modsætningsfyldte krav eller fordringer, – enten fordi naturen i kraft af sin uforudsigelighed giver naturlige udfordringer eller fordi undervisere og vejledere planlægger derefter og fx. på friluftsturene indlægger mindre aktivitetsindslag med fx. klatring eller rapelling. Disse afbræk har tydeligvis en høj underholdningsværdi og giver stærke kropslige oplevelser.

M: Ja jeg synes, at det der med at flytte sine egne grænser, og sådan nogen ting igen... det driver lidt mig... sådan nogen ting som... f.eks. klatring og rapelling og sådan nogen ting... jeg har klatret lidt, men jeg har aldrig rigtigt gjort noget ved det... noget stort ud af det, men altså... jeg synes, at sådan nogen ting, hvor man lige får adrenalin... sådan et kick, det synes jeg er rart, altså... man er helt frisk bag efter, og... ja man næsten ryster på hænderne.

M: Man ryster i kroppen, når man kommer ned og... bare en fed fornemmelse

Interviewer: Det kan du godt lide?

M: Hjertet det er helt oppe i halsen på én næsten.

(HNIE,e)

Det er tydeligt at kroppen er central i det enkle friluftsliv og at det overordnet handler om det rent fysiske – at bevæge sig og blive rørt i et miljø som opfattes som sundere og mere rent end kulturmiljøet, fx. byen. Der er imidlertid tilsyneladende et dilemma i det enkle friluftsliv i relation til den kropslige aktivitet. På den ene side – primært på det diskursive plan i litteraturen og fra underviserside – betones det rolige og stemningsfulde og på den anden side fascineres de unge mennesker af stærke kropslige oplevelser og tiltrækkes af eller efterspørger fysiske og mentale udfordringer. Det virker imidlertid som om en kombination af pædagogisk planlægning og naturens uforudsigelighed sørger for at alle ønsker og behov bliver tilgodeset i det enkle friluftsliv.

Kroppen i adventure

M: Adventure race det er jo... det er en hård fysisk prøvelse, som presser én ud i nogen grænser og... som man ikke har været før.

M: Flere grænser, både fysiske og psykiske.

K: Ja

M: Får man bliver simpelthen så træt fysisk, at det går ind og tærer på det psykiske, man begynder ikke at tænke klart og sådan noget, og du skal samtidigt, så skal du... altså tænke på ja på dig selv, men også på dine holdkammerater, ikke.

M: Det er den hårde tur, tror jeg.

(OIH,e)

Adventure som aktivitetsform er inspireret af aktiviteter og koncepter fra den engelsksprogede del af verden. Her bruges begrebet som en samlebetegnelse for nyere aktiviteter indenfor friluftsliv og spænder fra udfordringsaktiviteter eller teambuilding i naturen til mindre adventure race eller multi-sportsarrangementer arrangeret lokalt og ikke-kommercielt fx. på en høj eller efterskole.

I praksis rummer begrebet samarbejdsøvelser af forskellig karakter samt ture eller løb hvor grupper (teams) skal bevæge sig gennem et landskab på forskellig måde (mtb, kajak, kano, løb m.m.) ofte med et vist konkurrenceelement.

M: Ja men altså, jeg synes ikke, at når man presser sig selv, altså, f.eks. så... mountainbike har jeg cyklet et par gange, der har jeg virkelig fået udfordringer, synes jeg... hvor vi har været ude på nogen baner, hvor man virkelig har skullet give sig maximalt – rent fysisk – og samtidigt mentalt skulle holde hovedet koldt, når det går stejlt nedad... og har gennemført dét altså, har virkelig givet sig selv fuldt ud, det... jeg synes også, det betyder meget for mig rent fysisk, at jeg har mig selv med altså, klatring er også... selvfølgelig hårdt, men... for pulsen mener jeg mere, at det er fedt at skulle løbe orienteringsløb, jeg har f.eks. cyklet mountainbike, været ude på en

mountainbike-rute vi har rundt om skolen... hvor man skal give den fuld hammer... altså rundt om træer og alt muligt, det synes jeg, det synes jeg er superfedt...
(NIH,e)

Den fysiske udfordring er tydeligvis central i adventure. Den kropslige udfordring rækker ind over det mentale og giver en samlet påvirkning, som opleves attraktiv af deltagerne.

K: Joh... kajakturen, da jeg var kold og det var mørkt, og vi vidste bare ikke, hvor langt vi havde igen, fordi vi kunne ikke se, hvor langt der var igen, for det var blevet mørkt, og det var ikke sjovt, og så kom vi i land, så får vi at vide, at vi skal hoppe i havnen: NEJ det gør jeg bare ikke, men da jeg så kom hen og... nej det var ikke så langt og sådan, og så okay så gør vi det alligevel, og da jeg kom op: jeg skreg bare... jeg gjorde det, jeg gjorde det... det var fedt, det var rigtigt fedt.
(NIH,e)

Adventure handler ifølge deltagerne i høj grad om at opleve og evt. overskride sine egne grænser. Dette giver en stærk kropslig oplevelse og en stor tilfredsstillelse og kan – sådan er forestillingen – bruges i en anden sammenhæng, fx. i hverdagslivet.

Det udfordrende hænger uløseligt sammen med en oplevelse af risiko og kædes tilsyneladende sammen med sjov og leg.

Interviewer: Betyder det noget for jer, at det er det, der er det sjove i det, at det er noget vildt og lidt farligt?

M: Jeg synes, jeg synes det er sjovt i sig selv, men at der er de der faremomenter, det gør det da lige det ekstra kick... det er helt klart det fede, at der er risikoen for at falde og brække et ben, og slå sig.

Interviewer: Det må der gerne være?

M: Det må der helt klart være, jeg tror også, at det er det fede, at når man klatrer førstemandsklatring, og der lige er det der stykke længere at falde.

K: Så koncentrerer man sig.

M: Så er det virkelig fedt, når man hænger og så lige skal have klikket rebet ind..og man ved godt, at der er et fald på et 3-4 m, hvis man ikke lige får klikket den ind, og når man så begynder at syre til, og man ikke kan få den... fumle med rebet... det er virkelig fedt.

(OIH,e)

Oplevelserne med adventure er karakteriseret ved en form for vildskab som bl.a. bygger på overraskelsen, uvisheden og en udpræget kropslighed, og rummer derigennem tilsyneladende elementer som kan relateres til barndommen. Oplevelserne kædes sammen med barndommens lege og klatring i træer og giver dermed mulighed for oplevelser som angiveligt ellers ikke er tilladt i voksenlivet.

M: Jeg synes nok også nogen gange, at jeg kan mærke at drengerøven kommer op i mig... kan finde legen i det, at... det er faneme fedt at klatre op ad en pæl og... sidde

der oppe og råbe og skribe, det ved jeg ikke... det er sådan et vildt fag, man bliver også sådan lidt vild inden i, synes jeg, at sejle kajak og sådan noget.

K: Og det er okay at være vild, alt...

M: Ja alt er tilladt.

M: Man kan også tillade sig at råbe højt, hvis man har nogen... her sætter man sine grænser og... altså folk møder deres grænser, det gør de også på det der adventure, der er jo ikke... jeg kan ikke tro på, at der er nogen der ikke har mødt deres grænse.

(HIS,e)

Adventure fremstår som en aktivitetsform eller en friluftskultur som rummer elementer fra sportens verden, bl.a. et mere eller mindre udtalt og dominerende konkurrenceelement. Samtidigt er der en række centrale forskelle mellem præstationssport og adventure bl.a. overraskelsen, det uforudsigelige og (endnu) det ikke-standardiserede (Andkjær 2008).

I adventure er den fysiske udfordring central – det skal være hårdt og deltagerne skal presses både fysisk og psykisk – bl.a. i kraft af variationen af kropslige aktiviteter og de overraskende elementer ”du ved aldrig hvad det er du kommer til!”⁴. Udfordringerne og den fysiske belastning giver stærke kropslige oplevelser og synes at være en attraktion i adventure.

Oplevelserne i adventure giver minder om barndommens oplevelser med leg og eventyr og ses som en mulighed for at genopleve disse i voksenlivet.

På det idemæssige eller ideologiske område rummer adventure tilsyneladende ikke nogen modstand endsigende protest i forhold til samfundets normer og ideer. På det kropslige område derimod kan man måske sige at der i adventure findes, om ikke en potentiel modstand, så dog et muligt alternativ hvor voksne mænd og kvinder kan få lov at lege, drage på eventyr – omend kun for et kortere tidsrum og iscenesat ud fra en mere eller mindre bevidst pædagogisk strategi. De kropslige aktiviteter giver imidlertid oplevelser af leg, eventyr og mulighed for at opleve ”drengerøven” – oven i købet for begge køn!

Outdoor education i New Zealand – et internationalt perspektiv

Outdoor education i New Zealand rummer ikke overraskende en række af de samme karakteristika som man genfinder i adventure i Danmark, ikke mindst i forhold til de kropslige oplevelser.

K: Uhm... challenge is in like doing things that are like hard for you like physically, mentally, whatever. Like if you're afraid of heights you do it you know you feel really good afterwards and things like that and uhm...

(PO,e)

4 Denne formulering af en elev på idrætshøjskoler som deltager i adventure fremstår paradigmatisk for kulturen og fortæller om den grundlæggende usikkerhed og ikke-viden som dels er en del af de pædagogiske virkemidler og dels er en attraktion og udfordring for deltagerne.

M: And really to me adventure is all about uncertain outcomes... uhm... taking risks.
(*PO,l*)

M: Pushing boundaries. Like challenging ourselves to do things that we – we never thought we'd be able to do. Facing our fears and overcoming them.
(*DHS,e*)

M: Yeah. It – outdoor stuff... uhm... risk is fun. I mean if there's zero risk a lot of it's zero fun. I mean you can't eliminate all the risks. I mean if you did you'd be in a padded room or something and that's not fun. Zero risk is zero fun.
(*DHS,e*)

M: I – I think challenge is essential to – to what we do here and I think it is a basic concept that we learn and grow as people through – through being challenged in lots of different ways, yeah.
(*OB,l*)

Det interessante i forhold til det internationale perspektiv er at en række karakteristiske træk ved adventure i Danmark kan genfindes omend i en mere radikal form i outdoor education i New Zealand.

Det drejer sig først og fremmest om den nære sammenhæng mellem risikobetonede kropslige udfordringer og oplevelsen af sjov ("fun"). "Zero risk is zero fun" synes at være et paradigmatisk udtryk i forhold til indstillingen til kropslige aktiviteter og udfordringer. Indstillingen til kropslige og mentale udfordringer synes endvidere i New Zealand, i modsætning til i Danmark, at være nært knyttet til manden og maskuline forventninger og værdier.

Der er en meget stærk forestilling om en nær sammenhæng (transfer) mellem på den ene side de kropslige oplevelser og mentale udfordringer i outdoor education eller adventure og på den anden side læring og udvikling af kompetencer som indgår i hverdags- og arbejdsliv (Ewert 1989 ; Miles 1999), omend denne nære sammenhæng i nyere forskning bliver diskuteret og problematiseret (Brown 2008).

Selvom outdoor education kædes sammen med sjov, leg og kropslige udfordringer er outdoor education i New Zealand stærkt integreret i uddannelsessystemet og turismeindustrien og er forbundet med stærke kommercielle interesser, hvorfor der er et stærkt udbygget system til administration og organisering af outdoor education og adventure.

Afsluttende kommentar

Hvis man tilslutter sig forestillingen om de grønne bølger som et rimeligt billede på udviklingen i dansk friluftsliv er et oplagt spørgsmål hvor vi idag befinder os – på toppen af bølgen eller på vej mod bunden?

I forhold til graden af organisering og institutionalisering er der tegn på at friluftsliv forstået som modkultur og potentiel samfundskritik er på vej til at blive underlagt samfun-

dets generelle og dominerende normer og værdier. Der er endvidere en udvikling i dele af friluftslivet hvor man kan tale om en form for standardisering (fx. klatrevægge m.m.) og en tilnærmelse til sporten fx. i form af adventure race. Disse forhold kan tale for at den grønne bølge er på vej nedad.

Hvis man imidlertid ser det ud fra kroppen og med fokus på kropslige oplevelser kan man – måske – argumentere for at nogle af de nyere former for friluftsliv, som man overordnet kan kalde adventure, rummer elementer af overraskelse, eventyr og leg samt erindringer eller kropslige oplevelser fra barndommen. Videre ser det ud til at disse kropslige oplevelser i et vist omfang står i kontrast til den samfundsmæssige diskurs og dermed rummer en form for vildskab og et modstandspotentiale som kan tale for at den grønne bølge set ud fra et rent kropsligt perspektiv er i fortsat udvikling.

Hvordan friluftsliv i Danmark i fremtiden vil udvikle sig er et åbent men meget interessant spørgsmål. Vil der ske en udvikling i en retning der er mere eller mindre kropsligt eller ideologisk frigørende eller samfundskritisk? Vil man i friluftslivet i højere grad orientere sig imod kropslige oplevelser relateret til det særlige sted eller landskab? Vil friluftslivet i stadigt stigende grad blive knyttet til sporten og idrætten og dermed i højere grad fokusere på præstation og konkurrence?

Noget tyder på at fremtidens friluftsliv vil være præget af mangfoldighed og kompleksitet og dermed vil rumme mange forskellige kropslige udtryk og betydninger i natur og landskab.

Referencer

- Andkjær, S. (2003). *Dansk Friluftsliv i det 21. århundrede – Pædagogik og perspektiver*, Forskningsrapport. Odense: Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Andkjær, S. (2008). *Friluftsliv i Danmark. Unges deltagelse i friluftsliv set i kulturelt perspektiv*. Odense: Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet. Ph.d.: 420.
- Bentsen, P., Andkjær, S., Ejby-Ernst, N. (2009). *Friluftsliv, natur, samfund og pædagogik*. København: Munksgård.
- Brown, M. (2008). "Comfort Zone: Model or metaphor?" *Australian Journal of Outdoor Education* 12(1): 3-12.
- Brügge, B. G., Matz Sandell, Klas Ed. (1999). *Friluftslivets pedagogik : För kunskap, känsla och livskvalitet* Stockholm: Liber
- Douglas, M. (1966). *Purity and danger – an analysis of pollution and taboo*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Douglas, M. (1994). *Risk and blame, Essays in cultural theory*. London: Routledge.
- Ehn, B., Löfgren, O. (2006). *Kulturanalyser*. Århus: Klim
- Eichberg, H. (2005). "Friluftsliv under historisk forandring – bevægelse i modsætninger". *Friluftsliv under forandring – en antologi om fremtidens friluftsliv*. S. Andkjær. Slagelse, Bavnepanke.
- Eichberg, H., Jespersen, E. (2001). *De grønne bølger : træk af natur- og friluftslivets historie* København DGI
- Ewert, A. W. (1989). *Outdoor adventure pursuits: Foundations, models, and theories* Columbus, Ohio: Publishing Horizons
- Fisker, H. J. (2005). "Unges friluftsliv – en moderne, en traditionel og en posttraditionel måde at dyrke friluftsliv som personligt, socialt og kulturelt refleksivt identitetsprojekt." *Friluftsliv under forandring – en antologi om fremtidens friluftsliv*. S. Andkjær. Slagelse: Bavnepanke.
- Jespersen, J. P. (1921). *Muller-Øvelser for Skole og Hjem* København.
- Flyvbjerg, B. (1993). *Rationalitet og magt* København, Akademisk Forlag.
- Flyvbjerg, B. (2001). *Making social science matter: why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge, Cambridge University Press.

- Korsgaard , O. (1997). *Kampen om kroppen: Dansk idræts historie gennem 200 år* København: Gyldendal
- Maaløe, E. (1996). *Case-studier af og om mennesker i organisationer: Forberedelse, feltarbejde, generering, tolkning og sammendrag af data for eksplorativ integration, test og udvikling af teori*. København, Akademisk Forlag.
- Miles ,J. C., Priest, S. (1999). *Adventure programming* State College, Pa: Venture Pub
- Mytting, I., Bischoff, A. (1999). *Friluftsliv, grunnbok, studieretning for idrettsfag*. Oslo, Gyldendal: Norsk Forlag.
- Møller , V. (1997). *Sundhed og idræt. Kulturanalyser til indkredsning af sundhedsaspektet i idræt*. Odense: Odense Universitet.
- Ravn, S. (2001). *Med kroppen som materiale : om dans i praksis*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Sadolin , F. (1906). *Sommerbogen : Vink og Vejledning til Friluftsliv, Luft. Og Solbad, Sommeridræt og helsetjenlig Levemaade* København.
- Tordsson, B. (1993). *Perspektiv på friluftslivets pedagogikk*. Oslo: Norges Idrettshøgskole. Hovedfagsafhandling.
- Tordsson, B. (2003). *Å svare på naturens åpne tiltale. En undersøkelse av meningsdimensioner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse adventure friluftsliv som sociokulturelt fenomen*. Oslo: Norges Idrettshøgskole.